

ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ У СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ**Макогон В. Д.,
Адаменко І. П.**

Актуальність теми дослідження. В умовах воєнного стану висувуються більш жорсткі вимоги до формування та реалізації фінансової політики держави, прозорості у фінансових взаємовідносинах. У той же час, війна спровокувала посилення фінансових ризиків, що впливають на рівень фінансової безпеки країни. Зазначене зумовлює проведення низки реформ у фінансовій сфері. Вагомими постали завдання щодо підвищення якісного рівня фінансової політики держави у системі економічного розвитку та її інструментарію.

Постановка проблеми. Обґрунтування напрямів підвищення якісного рівня фінансової політики держави потребує застосування раціонального підходу виходячи із дуалізму поставлених перед органами державного управління України в умовах воєнного стану завдань: забезпечення на належному рівні фінансування державних витрат і створення фундаментальних умов для підтримки та відновлення вітчизняної економіки. Розвиток положень щодо реалізації фінансової політики держави у системі економічного розвитку надасть можливість підвищити ступінь її адаптивності до соціально-економічних процесів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика формування та реалізації фінансової політики держави у системі економічного розвитку доволі поширена в наукових дослідженнях. Це роботи відомих вітчизняних та зарубіжних науковців: Дж. Кейнса, П. Самуельсона, Дж. Стігліца, В. Танзі, Л. Лисяк, І. Лук'яненко, А. Мазаракі, А. Нікітішина, М. Пасічного, Ю. Радіонова, І. Чугунова та інших.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Зазначені вище питання актуалізуються у зв'язку з широкомасштабними військовими діями на території України, що зумовлюють нові надзвичайні виклики для забезпечення фінансової безпеки країни.

Постановка завдання, мети дослідження. Завданнями дослідження є: розкрити особливості реалізації фінансової політики у системі економічного розвитку країни в умовах воєнного стану; здійснити аналіз та оцінку системи державних фінансів. Метою дослідження є обґрунтування стратегічних напрямів фінансової політики у системі економічного розвитку.

Метод або методологія проведення дослідження. У статті застосовано сукупність методів наукового дослідження: системного підходу, наукової абстракції, індукції та дедуції.

Викладення основного матеріалу (результати роботи). Розкрито особливості реалізації фінансової політики у системі економічного розвитку країни. Обґрунтовано стратегічні напрями фінансової політики держави в умовах воєнного стану.

Галузь застосування результатів. Результати дослідження можуть бути використані в процесі формування та реалізації фінансової політики.

Висновки відповідно до статті. Широкомасштабні військові дії в Україні формують загрози для забезпечення як фінансової, так і в цілому національної безпеки країни: ускладнення контролю за фінансовими потоками, зменшення надходжень до бюджету тощо. Моделювання фінансових взаємозв'язків, виявлення їх причинно-наслідковості, синергетичних ефектів, має бути покладено в основу підвищення якісного рівня фінансової політики держави у системі економічного розвитку, відновлення економічної рівноваги у воєнний та післявоєнний періоди.

Ключові слова: фінанси, фінансова політика, фінансово-бюджетне регулювання, державні фінанси, бюджет.

FINANCIAL POLICY OF THE STATE IN THE SYSTEM OF ECONOMIC DEVELOPMENT**Makohon Valentyna,
Adamenko Iryna**

Relevance of the research topic. In the conditions of martial law, stricter requirements are put forward for the formation and implementation of the state's financial policy, transparency in financial relations. At the same time, the war provoked an increase in fiscal risks affecting the level of financial security of the country. The above conditions the implementation of a number of reforms in the financial sphere. The task of raising the quality level of the state's financial policy in the system of economic development and its tools became important.

Formulation of the problem. The substantiation of directions for raising the quality level of the state's financial policy requires the use of a rational approach based on the duality of the tasks set before the state administration

of Ukraine in the conditions of martial law: ensuring the proper level of financing of public expenditures and creating fundamental conditions for the support and recovery of the domestic economy. The development of provisions regarding the implementation of the financial policy of the state in the system of economic development will provide an opportunity to increase the degree of its adaptability to socio-economic processes.

Analysis of recent research and publications. The problem of formation and implementation of the financial policy of the state in the system of economic development is quite widespread in scientific research. These are the works of famous domestic and foreign scientists: J. Keynes, P. Samuelson, J. Stiglitz, V. Tanzi, L. Lysiak, I. Lukianenko, A. Mazaraki, A. Nikitishyn, M. Pasichnyi, Yu. Radionov, I. Chugunov and others.

Selection of unexplored parts of the general problem. The above-mentioned issues are actualized in connection with large-scale military operations on the territory of Ukraine, which lead to new extraordinary challenges for ensuring the country's financial security.

Setting the task, the goal of the research. The tasks of the research are: to reveal the peculiarities of the implementation of financial policy in the system of economic development of the country in the conditions of martial law; carry out an analysis and assessment of the state finance system. The purpose of the study is to substantiate the strategic directions of financial policy in the system of economic development.

Method or methodology of research. The article uses a set of scientific research methods: system approach, scientific abstraction, induction and deduction.

Presentation of the main material (results of work). The features of financial policy implementation in the country's economic development system are revealed. The strategic directions of the financial policy of the state in the conditions of martial law are substantiated.

Field of application of results. The results of the research can be used in the process of forming and implementing financial policy.

Conclusions according to the article. Large-scale military operations in Ukraine pose threats to the provision of both the country's financial and national security in general: control over financial flows becomes more complicated, budget revenues decrease, etc. Modeling financial interrelationships, identifying their cause and effect, synergistic effects, should be the basis for raising the quality level of the state's financial policy in the system of economic development, restoring economic balance in the war and post-war periods.

Keywords: finance, financial policy, financial and budgetary regulation, state finances, budget.

JEL Classification: E62, H60, H70.

Актуальність теми дослідження. Фінансова політика держави є вагомим інструментом забезпечення соціально-економічного розвитку країни. Суспільні трансформації доводять, що реалізація дієвої фінансової політики, адаптованої до соціально-економічних процесів є одним з найбільш складних завдань органів державної влади. В умовах воєнного стану, важливо виважено оцінити фіскальні ризики, вплив внутрішніх і зовнішніх факторів на фінансову систему та її складові, виробити ефективний механізм формування, перерозподілу та використання державних фінансових ресурсів. Разом з цим доцільним є забезпечення взаємоузгодженості фінансово-бюджетного інструментарію з фінансово-економічними та інституційними регуляторами економічного і суспільно-політичного розвитку країни. Обґрунтованість фінансової політики держави у системі економічного розвитку та послідовність реалізації рішень державними фінансовими інституціями сприятимуть відновленню економічної рівноваги.

Ступінь дослідження даної проблеми вченими. Серед вагомих досліджень зарубіжних та вітчизняних вчених щодо формування та реалізації фінансової політики слід назвати праці: Дж. Кейнса [1], П. Самуельсона [2], Дж. Стігліца [3], В. Танзі [4]; Л. Лисяк, І. Лук'яненко, А. Мазаракі, А. Нікітішина [6], М. Пасічного [5, 6], Ю. Радіонова, І. Чугунова [6-8] та інших. Дефініція «фінансова політика» має синергетичний зміст двох понять, політика та фінанси. Сутність фінансової політики розкривається як: частина економічної політики [6]; заходи держави щодо використання фінансів для здійснення своїх функцій [5]; сукупність методологічних принципів, практичних форм організації та методів використання фінансів [9]. Разом з тим, в сучасних умовах вагомим завданням є розробка нових підходів щодо формування та реалізації фінансової політики, підвищення рівня фінансової безпеки країни.

Метою дослідження є обґрунтування стратегічних напрямів фінансової політики у системі економічного розвитку.

Завдання дослідження. Для досягнення зазначеної мети поставлено такі завдання: розкрити сутність та особливості реалізації фінансової політики у системі економічного розвитку країни; обґрунтувати пріоритети формування та реалізації фінансової політики держави в умовах воєнного стану.

Методи дослідження. У даному дослідженні використано системний метод: при розкритті особливостей реалізації фінансової політики у системі економічного розвитку країни. Методи наукової абстракції, індукції та дедукції – для обґрунтування стратегічних пріоритетів фінансової політики держави в умовах воєнного стану.

Результати дослідження. Фінансова політика держави змінюється з урахуванням впливу волатильності економічних процесів, обумовлених суспільно-політичними чинниками, кон'юнктурою на світових ринках, глобалізаційними тенденціями, тощо. З огляду на зазначене, важливим є підвищення дієвості та адаптивності фінансової політики держави у системі економічного розвитку з використанням міжнародних стандартів і принципів її реалізації.

В умовах воєнного стану актуалізуються питання тісної взаємодії та координації державних фінансових інституцій. Для забезпечення фінансової стабільності важливим є підвищення довіри до інститутів, які формують та реалізують фінансову політику, що дозволить певною мірою нейтралізувати економічні коливання. Пріоритетними заходами фінансової політики є: розробка та впровадження інструментарію захисту інвесторів та прав споживачів фінансових послуг, удосконалення моніторингу і механізму управління системними ризиками. Зокрема, наразі прийняті наступні національні стратегічні документи: Програма стратегічного розвитку Державної служби фінансового моніторингу України на період до 2024 року [10]; Стратегія розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму на період до 2015 року» [11]; Стратегія розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення на період до 2020 року [12, 13]; Основні напрями розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення в Україні на період до 2023 року та плану заходів щодо їх реалізації [14]; Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року [15]. Вказані стратегічні документи передбачають цілий комплекс заходів, направлений на: розвиток законодавства у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом; удосконалення діяльності Державної служби фінансового моніторингу України та інших органів; підвищення ефективності діяльності правоохоронних та інших державних органів; посилення міжнародного співробітництва; підвищення доступності та рівня користування фінансовими послугами.

Відповідно до «Положення про додаткові вимоги до договорів про надання фінансових послуг» з метою посилення захисту прав споживачів фінансових послуг як частини заходів щодо фінансової інклюзії: встановлено додаткові вимоги до договорів про надання фінансових послуг між банками та споживачами [16]. Згідно правил розрахунку небанківськими фінансовими установами України загальної вартості кредиту для споживача та реальної річної процентної ставки за договором про споживчий кредит оновлено правила розрахунку небанківськими фінансовими установами України загальної вартості кредиту для споживача та реальної річної процентної ставки за договором про споживчий кредит [17]. Згідно «Положення про здійснення Національним банком України нагляду за додержанням банками законодавства про захист прав споживачів фінансових послуг» затверджено нормативно-правові та розпорядчі акти, що регламентують порядок здійснення нагляду за додержанням банками законодавства про захист прав споживачів фінансових послуг [18].

З метою посилення захисту прав споживачів фінансових послуг як частини заходів щодо фінансової інклюзії: приведено у відповідність із Законом України від 19.03.2021 року № 1349-IX «Про внесення змін до деяких законів України щодо захисту споживачів при врегулюванні простроченої заборгованості» нормативно-правові акти з питань інформаційного забезпечення банками клієнтів щодо банківських та інших фінансових послуг, розрахунку банками та небанківськими фінансовими установами загальної вартості кредиту для споживача та реальної річної процентної ставки за договором про споживчий кредит, додаткових вимог до договорів про надання фінансових (банківських) послуг; затверджено нормативно-правові та розпорядчі акти, що регламентують підстави та порядок здійснення нагляду за додержанням учасниками ринку фінансових послуг законодавства про захист прав споживачів фінансових послуг, здійснення оцінки ризику порушення ними прав споживачів фінансових послуг та оформлення результатів такого нагляду.

Поряд з цим, визначено наступні пріоритети діяльності, зокрема: відповідно до «Програми діяльності Кабінету Міністрів України» [19] – захист прав власності, ефективне правове регулювання, правова охорона та захист інтелектуальної власності; прозорі публічні фінанси; ефективна податкова система; реформування митниці; розвиток фінансового сектору; розвиток ринку праці; відповідно до «Національної економічної стратегії до 2030 року» [20] – недоторканість приватної власності, верховенство права, нетерпимість до корупції, вільна і чесна конкуренція, рівний доступ для бізнесу.

Для покращення інвестиційного клімату, відтоку фінансового капіталу з країни та подолання викликів та загроз у сфері інвестиційно-інноваційної безпеки застосовуються наступні заходи: прийнято Закон України «Про концесію» [21]. Даним Законом визначено напрями реформування концесійного законодавства, гармонізації законодавства про концесії із законодавством про державно-приватне партнерство, імплементації основних принципів здійснення концесій та державно-приватного партнерства відповідно до права ЄС та регулювання всіх аспектів концесійної діяльності; прийнято Закон України «Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями в Україні» [22]; прийнято Закони України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо особливостей оподаткування суб'єктів господарювання, які реалізують інвестиційні проекти із значними інвестиціями в Україні» [23] та «Про внесення зміни до пункту 4 розділу XXI «Прикінцеві та перехідні положення» Митного кодексу України щодо звільнення від оподаткування ввізним митом нового устаткування (обладнання) та комплектуючих виробів до нього, що ввозяться для реалізації інвестиційного проекту із значними інвестиціями на виконання спеціального інвестиційного договору» [24].

Важливо відмітити, що в умовах воєнного стану вагомим завданням фінансової політики є методологічне вдосконалення системи формування доходів Державного бюджету України, яка здійснює вагомий регулятивний вплив на соціально-економічні процеси шляхом комплексного поєднання фінансово-бюджетного інструментарію, враховуючи варіацію моделей композиційної структури, лаги дій у часі,

циклічність економіки, що, своєю чергою, обумовлює необхідність у посиленні її транспарентності. Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо вдосконалення адміністрування податків, усунення технічних та логічних неузгодженостей у податковому законодавстві» та Законом «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо забезпечення збору даних та інформації, необхідних для декларування окремих об'єктів оподаткування» імплементовані положення 11 з 15 кроків Плану дій BEPS, зокрема, Мінімального стандарту Плану дій BEPS [25, 26].

Належний якісний рівень системи формування доходів Державного бюджету України в умовах широкомасштабних військових дій на території України сприятиме досягненню бюджетної безпеки як пріоритетної складової національної безпеки країни. Від рівня обґрунтованості рішень щодо формування дохідної частини бюджету залежить інвестиційна активність економічних суб'єктів, обсяг тінізації економіки, перспективи соціально-економічного розвитку суспільства. Водночас, обґрунтування джерел формування дохідної частини бюджету потребує використання збалансованого підходу виходячи із дуалізму поставлених перед органами державного управління в умовах воєнного стану завдань: забезпечення відповідного рівня фінансування бюджетних видатків та створення фундаментальних умов для підтримки вітчизняної економіки з дотриманням належного рівня бюджетної безпеки держави. Важливим джерелом дохідної частини бюджету в умовах воєнного стану є надходження від Європейського Союзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ. Доцільно відмітити, що за останніх 10 років річні надходження даних доходів не перевищували 6 млрд. грн. (становили не більше 1,5 % від загальних доходів). Доходи загального фонду Державного бюджету України у 2022 році склали 1491,1 млрд.грн. порівняно із 1084,1 млрд.грн. 2021 року. Водночас, податкові надходження, які контролюються ДПС та Держмитслужбою, зменшилися до 970,1 млрд грн. порівняно із 1023,7 млрд.грн. 2021 року (на 5,23 %) у наслідок значного падіння надходжень внутрішніх податків на товари та послуги. Разом з тим, відповідно до Розпису 2022 року податкові надходження, які контролюються ДПС та Держмитслужбою загального фонду державного бюджету зменшились на 186,1 млрд.грн.

Також, вагомими завданнями фінансової політики в умовах воєнного стану є: розробка концептуальних засад функціонування системи державних фінансів, у тому числі обґрунтування принципів щодо формування державних фінансових ресурсів у системі фінансово-економічних відносин, забезпечення взаємоузгодженого використання фінансових методів, інструментів та важелів для підтримки макроекономічної стабільності, інтенсифікації процесів залучення та обґрунтованого перерозподілу державних фінансових ресурсів в системі державних фінансів; розробка інституційних положень щодо удосконалення критеріїв відповідності складових фінансової політики стандартам фінансово-економічної безпеки держави, здійснення координації інструментарію формування державних фінансових ресурсів враховуючи рівень інституційної та фінансової спроможності органів державної влади, структурні перетворення фінансової системи, макроекономічні тенденції, особливості складових системи фінансово-бюджетного регулювання; обґрунтування засад формування державних фінансових ресурсів, які базуються на врахуванні інституційних перетворень системи державних фінансів, змін екзогенної та ендогенної складової фінансово-економічного середовища, що надасть можливість забезпечити адаптивність фінансової системи до соціально-економічних процесів, посилити дієвість системи фінансово-бюджетного регулювання та засад забезпечення фінансової стійкості, що полягають у здійсненні оцінювання впливу екзогенних та ендогенних факторів на динаміку фінансових показників, оцінки стану фінансової безпеки держави на основі використання ризик-орієнтованого підходу, обґрунтуванні інституційних обмежень для циклічно скоригованого рівня дефіциту бюджету та державного боргу; розробка положень щодо визначення інституційних особливостей формування державних фінансових ресурсів та планування державних витрат, враховуючи економічні трансформації, що сприятиме посиленню обґрунтованості управлінських рішень при формуванні та реалізації фінансової політики; визначення підходів щодо реалізації фінансової політики з метою забезпечення динамічної збалансованості в контексті оцінки факторів впливу на фінансово-бюджетну рівновагу.

Висновки. Широкомасштабні військові дії в Україні формують загрози для забезпечення як фінансової, так і в цілому національної безпеки країни: ускладнення контролю за фінансовими потоками, зменшення надходжень до бюджету тощо. Моделювання фінансових взаємозв'язків, виявлення їх причинно-наслідковості, синергетичних ефектів, має бути покладено в основу підвищення якісного рівня фінансової політики держави у системі економічного розвитку, відновлення економічної рівноваги у воєнний та післявоєнний періоди. Реалізація дієвої фінансової політики держави у системі економічного розвитку в умовах воєнного стану визначає необхідність комплексного поєднання фінансово-бюджетних інструментів, діалектичної єдності цілей складових фінансової політики щодо забезпечення суспільного розвитку з урахуванням економічних та суспільно-політичних умов із збереженням стійкості фінансової системи, комбінаторному застосуванню інструментарію фінансової політики, посилення впливу фінансово-бюджетного механізму на процеси економічного розвитку виходячи із їх циклічності та стратегічних пріоритетів соціально-економічного розвитку країни. Вагомими завданнями фінансової політики є: удосконалення методологічних засад формування доходів державного бюджету, які базуються на врахуванні інституційних перетворень системи державних фінансів, змін екзогенної та ендогенної складової фінансово-економічного середовища, що надасть можливість забезпечити адаптивність системи формування доходів державного бюджету до соціально-економічних процесів, посилити дієвість системи бюджетного регулювання у сфері доходів; розробки концептуальних засад функціонування системи державних фінансів, у тому числі обґрунтування

принципів щодо формування державних доходів та планування державних витрат у системі фінансово-економічних відносин, забезпечення взаємоузгодженого використання фінансово-бюджетних методів, інструментів та важелів для підтримки макроекономічної стабільності, інтенсифікації процесів залучення та обґрунтованого перерозподілу державних фінансових ресурсів.

Список використаних джерел

1. Кейнс Дж. М. *Общая теория занятости, процента и денег*; пер. с англ. М.: Либроком, 2017. 352 с.
2. Самуэльсон П. Э., Нордхаус В. Д. *Экономика*. 19-е изд.; пер. с англ. М.: Вильямс, 2015. 1360 с.
3. Стиглиц Дж. *Цена неравенства. Чем расслоение общества грозит нашему будущему*; пер. с англ. М.: Эксмо, 2016. 512 с.
4. Танзи Вито. *Правительство и рынки: меняющаяся экономическая роль государства*; пер. с англ. М.: Изд-во Института Гайдара, 2018. 584 с.
5. Пасічний М. Д. *Фінансова політика держави: монографія*. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2019. 440 с.
6. Чугунов І., Пасічний М., Нікітішин А. *Доходи Державного бюджету України в умовах воєнного стану*. SCIENTIA FRUCTUOSA. 2022. № 5. С. 124–137.
7. Чугунов І. Я. *Бюджетна стратегія суспільного розвитку : монографія*. Київ : Київ.нац.торг.-екон.ун-т, 2021. 532 с.
8. Chugunov I., Makohon V., Vatulov A., Markuts Y. *General government revenue in the system of fiscal regulation. Investment Management and Financial Innovations, Volume 17 2020, Issue №1, PP. 134-142.*
9. Адаменко І. П. *Фінансова стабілізація в умовах економічних перетворень*. Економічний вісник університету. 2019. Вип. 43. С. 126–133.
10. *Програма стратегічного розвитку Державної служби фінансового моніторингу України на період до 2024 року: Наказ Міністерства фінансів України від 17.01.2022 № 16.* URL: <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/0350/strategy/16.pdf>
11. *Про схвалення Стратегії розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму на період до 2015 року»: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 09.03.2011 № 190-р.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/190-2011-%D1%80#Text>
12. *Про реалізацію Стратегії розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення на період до 2020 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2017 р. № 601-р.* URL: <https://bit.ly/3lUvnaK>
13. *Про схвалення Стратегії розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення на період до 2020 року, Розпорядження Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1407-р.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1407-2015-%D1%80#Text>
14. *Про затвердження Основних напрямів розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення в Україні на період до 2023 року та плану заходів щодо їх реалізації: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 травня 2021 р. № 435-р.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-2021-%D1%80#Text>
15. *Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року: НБУ: URL: <https://bank.gov.ua>*
16. *Про затвердження Положення про додаткові вимоги до договорів про надання фінансових послуг: Постанова Правління НБУ від 22.01.2021 № 7.* URL: <https://bit.ly/3zl9T35>
17. *Про затвердження Правил розрахунку небанківськими фінансовими установами України загальної вартості кредиту для споживача та реальної річної процентної ставки за договором про споживчий кредит: Постанова Правління НБУ від 11.02.2021 № 16.* URL: <https://bit.ly/3aSuXof>
18. *Про затвердження Положення про здійснення Національним банком України нагляду за додержанням банками законодавства про захист прав споживачів фінансових послуг: Постанова Правління НБУ від 09.02.2021 № 15.* URL: <https://bit.ly/3cjljHF>
19. *Про затвердження Програми діяльності Кабінету Міністрів України: Постанова Кабінету Міністрів України від 12 червня 2020 р. № 471.* URL: <https://bit.ly/3A5AzFJ>
20. *Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 179.* URL: <https://bit.ly/3Ss6RBT>.
21. *Про концесію: Закон України від 3 жовтня 2019 року № 155-ІХ.* URL: <https://bit.ly/3cDucjG> 597
22. *Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями в Україні: Закон України від 17.12.2020 № 1116-ІХ: URL: <https://bit.ly/3oiYxXg>*
23. *Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо особливостей оподаткування суб'єктів господарювання, які реалізують інвестиційні проекти із значними інвестиціями в Україні: Закон України від 2 березня 2021 року № 1293-ІХ.* URL: <https://bit.ly/3Ba1wZz>
24. *Про внесення зміни до пункту 4 розділу XXI «Прикінцеві та перехідні положення» Митного кодексу України щодо звільнення від оподаткування ввізним митом нового устаткування (обладнання) та*

комплектуючих виробів до нього, що ввозяться для реалізації інвестиційного проекту із значними інвестиціями на виконання спеціального інвестиційного договору: Закон України від 2 березня 2021 року № 1294-IX. URL: <https://bit.ly/3v6GKG>

25. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо вдосконалення адміністрування податків, усунення технічних та логічних неузгодженостей у податковому законодавстві: Закон України від 16 січня 2020 року № 466-IX. URL: <https://bit.ly/3dfKvTN>

26. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо забезпечення збору даних та інформації, необхідних для декларування окремих об'єктів оподаткування: Закон України від 17 грудня 2020 року № 1117-IX. URL: <https://bit.ly/3SyNiYI>

References

1. Kejns, Dzh. M. (2017). *Obshhaya teoriya zanyatosti, procenta y' deneg* [The general theory of employment, interest and money]. (Trans.). Moscow: Ly'brokom. 352 p. [in Rus].
2. Samuel'son, P.E., Nordkhaus, V.D. (2015). *Ekonomyka* [Economics]. 19nd ed. (Trans.). Moscow: Vyl'yams. 1360 p. [in Rus].
3. Sty'gly'cz, Dzh. (2016). *Cena neravenstva. Chem rassloeny'e obshhestva grozyt' nashemu budushhemu* [The price of inequality. How does the stratification of society threaten our future]. (Trans.). Moscow: Éksmo. 512 p [in Rus].
4. Tancy, Vy'to. (2018). *Pravy'tel'stvo y' rynku': menyayushhayasya ekonomy'cheskaya rol' gosudarstva* [Government and markets: the changing economic role of the state]. (Trans.). Moscow: Y'zd-vo Y'nsty'tuta Gajdara. 584 p. [in Rus].
5. Pasichnyj, M. D. (2019). *Finansova polityka derzhavy* [Financial Policy of the State]. Kyiv: Kyiv National University of Trade and Economics [in Ukrainian].
6. Chuhunov I., Pasichnyy M., Nikitishyn A. (2022). *Dokhody Derzhavnogo byudzhetu Ukrayiny v umovakh voyennoho stanu* [State budget revenues of Ukraine amid martial law]. *SCIENTIA FRUCTUOSA*, 5, 124–137. [in Ukr.].
7. Chugunov, I. Ya. (2021). *Biudzhetna stratehiia suspilnoho rozvytku* [Budget strategy of social development]. Kyiv: Kyi'v. nac. tog.-ekon. un-t. 532 p. [in Ukr.]
8. Chugunov I., Makohon V., Vatulov A., Markuts Y. (2020). *General government revenue in the system of fiscal regulation. Investment Management and Financial Innovations, Volume 17 2020, Issue №1, PP. 134-142.* [in Eng.]
9. Adamenko I. P. (2019). *Finansova stabilizatsiya v umovakh ekonomichnykh peretvoren* [financial stabilization in economic transformations]. *Ekonomichnyi visnyk universytetu*, 43. 126–133. [in Ukr.]
10. *Prohrama stratehichnoho rozvytku Derzhavnoyi sluzhby finansovoho monitorynhu Ukrayiny na period do 2024 roku: Nakaz Ministerstva finansiv Ukrayiny vid 17.01.2022 № 16* [Strategic development program of the State Financial Monitoring Service of Ukraine for the period up to 2024: Order of the Ministry of Finance of Ukraine dated 17.01.2022 № 16] URL: <https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/0350/strategy/16.pdf> [in Ukr.]
11. *Pro skhvalennya Stratehiyi rozvytku systemy zapobihannya ta protydyi lehalizatsiyi (vidmyvannyu) dokhodiv, oderzhanykh zlochynnym shlyakhom, abo finansuvannyu teroryzmu na period do 2015 roku»: Rozporyadzhennya Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 09.03.2011 № 190-r* [On the approval of the Strategy for the development of the system of prevention and countermeasures against the legalization (laundering) of proceeds obtained through crime or the financing of terrorism for the period up to 2015»: Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 09.03.2011 № 190-p] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/190-2011-%D1%80#Text> [in Ukr.]
12. *Pro realizatsiyu Stratehiyi rozvytku systemy zapobihannya ta protydyi lehalizatsiyi (vidmyvannyu) dokhodiv, oderzhanykh zlochynnym shlyakhom, finansuvannyu teroryzmu ta finansuvannyu rozpovsyudzhennya zbroyi masovoho znyshchennya na period do 2020 roku: Rozporyadzhennya Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 30 serpnia 2017 r. № 601-r* [On the implementation of the Strategy for the development of the system of prevention and countermeasures against the legalization (laundering) of criminal proceeds, the financing of terrorism and the financing of the proliferation of weapons of mass destruction for the period until 2020: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine of August 30, 2017 № 601-r] URL: <https://bit.ly/3IUvnaK> [in Ukr.]
13. *Pro skhvalennya Stratehiyi rozvytku systemy zapobihannya ta protydyi lehalizatsiyi (vidmyvannyu) dokhodiv, oderzhanykh zlochynnym shlyakhom, finansuvannyu teroryzmu ta finansuvannyu rozpovsyudzhennya zbroyi masovoho znyshchennya na period do 2020 roku, Rozporyadzhennya Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 30 hrudnya 2015 r. № 1407-r* [On the approval of the Strategy for the development of the system of prevention and countermeasures against the legalization (laundering) of proceeds obtained through crime, the financing of terrorism and the financing of the proliferation of weapons of mass destruction for the period until 2020, Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated December 30, 2015 № 1407-p] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1407-2015-%D1%80#Text> [in Ukr.]
14. *Pro zatverdzhennya Osnovnykh napryamiv rozvytku systemy zapobihannya ta protydyi lehalizatsiyi (vidmyvannyu) dokhodiv, oderzhanykh zlochynnym shlyakhom, finansuvannyu teroryzmu ta finansuvannyu rozpovsyudzhennya zbroyi masovoho znyshchennya v Ukrayini na period do 2023 roku ta planu zakhodiv shchodo yikh realizatsiyi: Rozporyadzhennya Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 12 travnya 2021 r. № 435-r* [On the approval of the main directions of the development of the system of prevention and countermeasures against the legalization (laundering) of proceeds obtained through crime, the financing of terrorism and the financing of the proliferation of weapons of mass destruction in Ukraine for the period until 2023 and the plan of measures for their implementation: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated May 12, 2021 № 435] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-2021-%D1%80#Text> [in Ukr.]

15. *Strategiya rozvytku finansovoho sektoru Ukrayiny do 2025 roku: NBU [Strategy for the development of the financial sector of Ukraine until 2025: NBU] URL: <https://bank.gov.ua> [in Ukr.]*

16. *Pro zatverdzhennya Polozhennya pro dodatkovy vymohy do dohovoriv pro nadannya finansovykh posluh: Postanova Pravlinnya NBU vid 22.01.2021 № 7 [On the approval of the Regulation on additional requirements for contracts on the provision of financial services: Resolution of the NBU Board of January 22, 2021 № 7] URL: <https://bit.ly/3zi9T35> [in Ukr.]*

17. *Pro zatverdzhennya Pravyl rozrakhunku nebankivs'kymy finansovymy ustanovamy Ukrayiny zahal'noyi vartosti kredytu dlya spozhyvacha ta real'noyi richnoyi protsentnoyi stavky za dohovorom pro spozhyvchyy kredit: Postanova Pravlinnya NBU vid 11.02.2021 № 16 [On the approval of the Rules for calculation by non-banking financial institutions of Ukraine of the total value of the credit for the consumer and the real annual interest rate under the consumer credit agreement: Resolution of the Board of the NBU dated February 11, 2021 № 16] URL: <https://bit.ly/3aSuXof> [in Ukr.]*

18. *Pro zatverdzhennya Polozhennya pro zdiysnennya Natsional'nym bankom Ukrayiny nahlyadu za doderzhannyam bankamy zakonodavstva pro zakhyst prav spozhyvachiv finansovykh posluh: Postanova Pravlinnya NBU vid 09.02.2021 № 15 [On the approval of the Regulation on the implementation by the National Bank of Ukraine of supervision over compliance by banks with the legislation on the protection of the rights of consumers of financial services: Resolution of the Board of the NBU dated 09.02.2021 № 15] URL: <https://bit.ly/3cjliHF> [in Ukr.]*

19. *Pro zatverdzhennya Prohramy diyal'nosti Kabinetu Ministriv Ukrayiny: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 12 chervnya 2020 r. № 471 [On the approval of the Program of Activities of the Cabinet of Ministers of Ukraine: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated June 12, 2020 № 471] URL: <https://bit.ly/3A5AzFJ> [in Ukr.]*

20. *Pro zatverdzhennya Natsional'noyi ekonomichnoyi stratehii na period do 2030 roku: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 3 bereznya 2021 r. № 179 [On the approval of the National Economic Strategy for the period until 2030: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of March 3, 2021 № 179] URL: <https://bit.ly/3Ss6RBT>. [in Ukr.]*

21. *Pro kontsesiyu: Zakon Ukrayiny vid 3 zhovtnya 2019 roku № 155-IX [On the concession: Law of Ukraine dated October 3, 2019 № 155-IX] URL: <https://bit.ly/3cDucjG> 597 [in Ukr.]*

22. *Pro derzhavnu pidtryмку investytsiynykh proektiv iz znachnymy investytsiyamy v Ukrayini: Zakon Ukrayiny vid 17.12.2020 № 1116-IX [On state support of investment projects with significant investments in Ukraine: Law of Ukraine dated 12.17.2020 № 1116-IX] URL: <https://bit.ly/3oiYxXg> [in Ukr.]*

23. *Pro vnesennya zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrayiny shchodo osoblyvostey opodatkovannya sub'yektiv hospodaryuvannya, yaki realizuyut' investytsiyni proekty iz znachnymy investytsiyamy v Ukrayini: Zakon Ukrayiny vid 2 bereznya 2021 roku № 1293-IX [On amendments to the Tax Code of Ukraine regarding the specifics of taxation of business entities that implement investment projects with significant investments in Ukraine: Law of Ukraine dated March 2, 2021 № 1293-IX] URL: <https://bit.ly/3Ba1wZz> [in Ukr.]*

24. *Pro vnesennya zminy do punktu 4 rozdil'nykh XXI «Prykintsevi ta perekhidni polozhennya» Mytnoho kodeksu Ukrayiny shchodo zvil'nennya vid opodatkovannya vviznam mytom novoho ustatkuvannya (obladnannya) ta komplektuyuchykh vyrobiv do n'oho, shcho vvozyat'sya dlya realizatsiyi investytsiynoho proektu iz znachnymy investytsiyamy na vykonannya spetsial'noho investytsiynoho dohovoru: Zakon Ukrayiny vid 2 bereznya 2021 roku № 1294-IX [On the amendment of Clause 4 of Chapter XXI «Final and Transitional Provisions» of the Customs Code of Ukraine regarding the exemption from import duty taxation of new equipment (equipment) and its components imported for the implementation of an investment project with significant investments for the implementation of a special investment contract: Law of Ukraine dated March 2, 2021 № 1294-IX] URL: <https://bit.ly/3v6GKG> [in Ukr.]*

25. *Pro vnesennya zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrayiny shchodo vdoskonalennya administruvannya podatkov, usunennya tekhnichnykh ta lohichnykh neuzhodzenostey u podatkovomu zakonodavstvi: Zakon Ukrayiny vid 16 sichnya 2020 roku № 466-IX [On amendments to the Tax Code of Ukraine regarding the improvement of tax administration, elimination of technical and logical inconsistencies in tax legislation: Law of Ukraine dated January 16, 2020 № 466-IX] URL: <https://bit.ly/3dfKvTN> [in Ukr.]*

26. *Pro vnesennya zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrayiny ta inshykh zakoniv Ukrayiny shchodo zabezpechennya zboru danykh ta informatsiyi, neobkhidnykh dlya deklaruvannya okremykh ob'yektiv opodatkovannya: Zakon Ukrayiny vid 17 hrudnya 2020 roku № 1117-IX [On amendments to the Tax Code of Ukraine and other laws of Ukraine to ensure the collection of data and information necessary for declaring certain objects of taxation: Law of Ukraine dated December 17, 2020 № 1117-IX] URL: <https://bit.ly/3SyNiYI> [in Ukr.]*

ДАНИ ПРО АВТОРІВ

Макогон Валентина Дмитрівна, доктор економічних наук, професор, професор кафедри фінансів Державного торговельно-економічного університету

e-mail: makvkn-teu@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-2331-8455

Researcher ID: P-3053-2017

Адаменко Ірина Петрівна, кандидат економічних наук, старший дослідник, провідний науковий співробітник відділу державних фінансів Науково-дослідного фінансового інституту Державного торговельно-економічного університету

e-mail: irynadamenko@gmail.com

orcid.org/0000-0002-5951-2145

Researcher ID: B-3587-2018

DATA ABOUT THE AUTHORS

Makohon Valentyna, Doctor of Economics, Professor, Professor Department of Finance,
State University of Trade and Economics
e-mail: makvkn-teu@gmail.com

Adamenko Iryna, PhD in Economics, Senior Researcher, Leading Researcher of the Public Finance Department of
the Research Financial Institute,
State university of trade and economics
e-mail: irynadamenko@gmail.com

УДК 336.64:658.14

<https://doi.org/10.31470/2306-546X-2023-56-200-206>

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ЗМІН

Нечипоренко А. В.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні підходи щодо управління фінансовими ризиками підприємства.

Мета статті – дослідження сутності поняття «фінансовий ризик», факторів фінансових ризиків та виокремлення особливостей управління фінансовими ризиками підприємства в умовах трансформаційних змін.

Метод або методологія проведення дослідження. У статті для вирішення поставлених завдань було використано сукупність методів наукового пізнання, що дозволило реалізувати концептуальну єдність наукового дослідження. Застосовано системний метод, метод узагальнення, методи аналізу та синтезу, порівняння, наукової абстракції.

Результати статті. У статті розглянуто підходи щодо визначення поняття «фінансовий ризик». Систематизовано фактори фінансових ризиків підприємства. Визначено необхідність здійснення управління фінансовими ризиками підприємства в умовах трансформаційних змін. Досліджено особливості та етапи управління фінансовими ризиками підприємства. Запропоновано концептуальні засади управління фінансовими ризиками підприємства в системі його фінансової безпеки, що сприятиме застосуванню методів щодо нейтралізації ризиків та забезпечить таким чином дохідність господарюючому суб'єкту й високий рівень фінансової безпеки.

Галузь застосування результатів. Результати дослідження можуть бути використані підприємствами при розробці чи модернізації системи управління фінансовими ризиками.

Висновки. В умовах нестабільності та мінливості зовнішнього економічного середовища ефективна система управління фінансовими ризиками підприємства позитивно впливає на його фінансово-господарську діяльність. Зокрема вона передбачає комплекс заходів щодо зменшення негативного впливу фінансових ризиків на результати діяльності господарюючого суб'єкту й забезпечує зміцнення його фінансової безпеки в умовах трансформаційних змін.

Ключові слова: ризик, невизначеність, фінансові ризики, фінансово-господарська діяльність, підприємство, управління ризиками.

FEATURES OF FINANCIAL RISK MANAGEMENT OF THE ENTERPRISE IN THE CONDITIONS OF TRANSFORMATIONAL CHANGES

Nechyporenko Alina

The subject of the research is theoretical and methodological approaches to the management of financial risks of the enterprise.

The purpose of the article is to study the essence of the concept of «financial risk», the factors of financial risks and the identification of the peculiarities of the management of financial risks of the enterprise in the conditions of transformational changes.

Method or methodology of research. In the article, a set of methods of scientific knowledge was used to solve the tasks, which made it possible to realize the conceptual unity of scientific research. System method, method of generalization, methods of analysis and synthesis, comparison, scientific abstraction are applied.

Results of the article. The article discusses approaches to defining the concept of «financial risk». Factors of financial risks of the enterprise are systematized. The need to manage the company's financial risks in conditions of transformational changes has been identified. Peculiarities and stages of financial risk management of the enterprise are studied. The conceptual principles of financial risk management of the enterprise in the system of its financial security are proposed, which will contribute to the application of risk neutralization methods and thus ensure the profitability of the business entity and a high level of financial security.